

Urejuje:

Jakob Dimnik,
učitelj na II. mestni šoli v Ljubljani.

Št. 6. Ljubljana, 16. sušca 1896. XXXVI. leto.

Vsebina: J. Likar: Henrik Pestalozzi. — Fr. Orožen: Ustavoznanstvo. — J. Ravnikar: Martin in Jera. — E. Gangl: Narodopisna češko-slovanska razstava v Pragi l. 1895. — Listek. — Naši dopisi. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Listnica uredništva.

Henrik Pestalozzi.

Govoril pri „večeru“ Slov. učit. društva, dne 4. sušca

J. Likar.

Pinulega 12. prosinca je preteklo 150 let, kar se je porodil v Curihu mož, kateri se je v svojem kasnejem življenji povspel iz lastne moči tako visoko, da se je ves tedanji svet oziral nanj, kateri je s svojimi duševnimi silami koristil ne samo svoji ožji domovini, ampak vesolnemu svetu, kateri je bil poklican reformatorjem na pedagogičkem polji ter spravil tedanji jednostranski pouk v nov tir, po katerem edino je mogoče dovesti človeštvo do pravega blagostanja. Ta mož je bil Henrik Pestalozzi.

O njega pomenu v zgodovini pedagogike bi bilo nepotrebno govoriti, ker vé vsak iz med nas, da je Pestalozzi zmagovito prodril s svojimi idejami, da se sedaj ves svet ravna po taistih, ter da je postavil glede pouka in vzgoje temeljna pravila, katera veljajo do današnjega dne in bodo veljala, dokler bode imelo človeštvo količkaj čuta za pravo in dobro.

Tudi Vas nočem dolgočasiti s suhoparno biografijo Pestalozzijevo, saj Vam je gotovo znano njegovo delovanje in življenje, pač pa hočem govoriti o tem, kar nas uči Pestalozzijev životopis.

Jaz za svojo osebo sem posnel iz njega to-le:

„Kedor hoče biti pravi osrečevatelj narodov, ta postani učitelj“ in pa „kedor je učitelj iz poklica, ta ljubi svoj narod.“

V dokaz tega naj mi bode dovoljeno poseči malo v življenje Pestalozzijevo in na podlagi tega dokazati zgornjo trditev.

Pestalozzi je preživel svojo mladost v onih burnih časih, ko je po francoskih prevratih ves svet sanjaril o sreči in slobodi narodov, v onih časih, ko je marsikdo čutil v sebi poklic, postati „izveličar“ svojega ljudstva, rešitelj njegov iz trdih spon, v katere so bili različni narodi še tedaj oklenjeni po tedanjih političnih in drugih razmerah. Kedor je čutil v sebi količkaj domo- in rodoljubja, delal je z besedo in dejanjem v uresničenje tedanjih idealov, kateri so imeli svoj vrhunec v prostosti in enakosti vesolnega človeštva.

Klici po prostosti in enakosti so odmevali od kraja do kraja, ustanovljala so se društva, katera so imela nalog, odstranjevati vsako krivico, katera se je ljudstvu godila; geslo takih društev je pa bilo: „Za prostost in pravico.“

Tako društvo se je ustanovilo tudi v Curihu in ni se čuditi, da je jeden prvih pristopil k temu društvu naš Pestalozzi. Saj so tudi njega popolnoma navdali tedanji nazori, saj se je tudi v njegovem srci vzbudil mogočen plamen pravega človekoljubja, vzbudila se mu je ljubezen do naroda tako močno, da je sklenil vse svoje življenje žrtvovati v prid svojega ljudstva.

Njegovo mišljenje se najbolje razvidi iz pisma, katero je Pestalozzi pisal v onih časih svoji ljubici. On piše med drugim:

„Auch bin ich Ihnen das offene Geständnis schuldig, dass ich die Pflichten gegen meine geliebte Gattin den Pflichten gegen mein Vaterland stets für untergeordnet halten werde, und ungeachtet ich der zärtlichste Ehemann sein werde, es dennoch für Pflicht halte, unerbittlich gegen die Thränen meines Weibes zu sein, wenn dasselbe jemals damit mich von der geraden Erfüllung meiner Bürgerpflichten abhalten wollte. Mein Weib soll die Vertraute meines Herzens, die Theilhaberin meiner geheimsten Rathschläge sein. Eine grosse redliche Einfalt soll in meinem Hause herrschen. Und noch Eins! Ohne wichtige, sehr bedenkliche Unternehmungen wird mein Leben nicht vorbeigehen. Ich werde mich ganz dem Vaterlande widmen, nie aus Menschenfurcht schweigen, wenn ich sehe, dass mich der Vortheil meines Vaterlandes reden heisst. Mein Herz gehört meinem Vaterlande, ich werde Alles wagen, die Noth und das Elend in meinem Volke zu mildern.“

Iz tega pisma je torej dovolj jasno, da je Pestalozzi svoje srce podaril svojemu ljudstvu. Vse svoje življenje je hotel žrtvovati sreči narodovi! Pestalozzi je bil sanjač, a jeden istih sanjačev, kateri so

ostali zvesti svojim nazorom in so tudi v dejanji kazali, da jim ljubezen do svojega naroda ni le gola fraza. Pestalozzi je hotel narod svoj osrečiti, dasi takrat še sam ni vedel kako, a vendar je vse njegovo početje merilo na uresničenje njegovih idealov.

Pred očmi moramo vedno to imeti, da je Pestalozzi vse, kar je storil, storil le iz ljubezni do naroda — hoteč mu pomagati. V svoji mladosti mu ni bilo mogoče Bog vé kaj storiti, vedel je, da je treba k delovanji za narod izbrati si primeren stan, ter da mora sam biti svoboden ako hoče delati za prostost drugih.

V svrhu tega si je izbral najprvo duhovniški stan. A v tem se je čutil premalo prostega, zato ga je zapustil in podal se je na drugo polje. Jel se je učiti prava, a tudi to mu ni ugajalo. Deloma zato ne, ker so mu zdravniki odsvetovali študiranje. Največ pa so tu vplivali spisi Rousseauovi nanj. Pestalozzi je namreč bral izrek Rousseauov: „Kedor hoče prost biti, res prost, naj bode v deželah sužnosti — rokodelce, v deželah, kjer cvete sloboda pa — poljedelec.“ Ta izrek je Pestalozzija, kateri bi bil rad sloboden — da bi tem lažje delal za narod — pripravil do sklepa, da hoče biti poljedelec, dasi je čutil, da nima niti poklica, niti zmožnosti. Bil je pač sanjač, kakor so nekatere drugi, ki slepo nore za svojim idealom. (Dalje prih.)

Ustavoznanstvo.

(Spisal Fr. Orožen.)

E.

Od pragmatične sankcije do Franc Jožefa I.

(1713—2. grudna 1848).

2. Pragmatikalni patent.

(Dalje.)

Pragmatikalni patent“ cesarja Franca II. (I.) je izišel 1. vel. srpana 1. 1804. Po tem zakonu si je pridjal Franc II. naslov „cesar avstrijski“ (Franc I.) ter povzdignil Avstrijo v dedinsko cesarstvo. Nemško cesarstvo je namreč po Napoleonovih zmagah in naredbah malone razpadlo, in Avstrija, iz Nemčije izključena, bila je navezana na lastne moči. Ko je bil Napoleon I. venčan za cesarja Francozov, pridjal si je tudi Franc II. naslov „cesar avstrijski“ in tako rešil cesarsko dostojanstvo. V patentu pravi cesar, da je dobil cesarsko dostojanstvo po božji previdnosti in volitvi izbornih knezov. Navzlic temu pa je treba skrbeti, da se ohrani Avstriji nje sijajni

preteklosti, velikemu obsegu in mnogobrojnemu prebivalstvu primerno dostojanstvo. Potem nadaljuje:

„Upravičeni Smo torej, da trajno utrdimo popolno enakost dostojanstva, po izgledih, katere so dali v prejšnjem stoletju ruski cesarski dvor in sedaj tudi novi francoski vladar, tudi avstrijski hiši podeliti dedni cesarski naslov za nje neodvisne države.

Zategadelj smo po natančnem preudarku sklenili, za Nas in Naše naslednike v nerazdeljenem posestvu Naših nezavisnih kraljestev in držav sprejeti in določiti najslavesneje naslov in dostojanstvo dednega cesarja avstrijskega (kot naslov Naše vladarske hiše) in sicer na tak način, da obdrže tudi nadalje vsa Naša kraljestva, kneževine in pokrajine nespremenjene svoje dosedanje naslove, ustave, predpravitve in razmere. Vsled tega Našega najvišjega sklepa in izjave zaukazujemo i. t. d.“ — Nadaljna določila nahajamo v 5 točkah.

Z naslovom „cesar avstrijski“ je dobila skupnost avstrijskih dežel tudi nasproti inozemstvu viden znak. Dotlej so imeli avstrijski vladarji zraven naslova „nemški cesar“ le take naslove, kateri so pripadali posameznim avstrijskim deželam, n. pr. kralj češki, kralj ogerski, nadvojvoda avstrijski, vojvoda koroški, pokneženi grof tirolski i. dr. Skupnega naslova za vso državo torej še ni bilo.

Kmalu je tudi jenjalo nemško cesarstvo, ker je šestnajst knezov v zahodni in južni Nemčiji sklenilo med sabo „porensko zavezo“. Napoleon I. je postal zaščitnik nove zaveze, ki mu je za vsako vojsko obljubila tri in šestdeset tisoč vojakov. Nemški knezi so se odrekli dosedanjim naslovom in se odslej drugače zvali. Skupne zadeve pa ima rešiti zavezni zbor v Frankfurtu na Mainu, kateremu predseduje izborni knez moguntinski kot „knez prvak“. Napoleonov poslanec je izjavil v Regensburgu, da smatra francoski cesar porensko zavezo kot pritiklino požunskega miru in ne priznava več nemške ustave. Nemški knezi so dobili popolno nezavisnost. Odpravili so najvišja državna sodišča in nemški državni zbor. Tako so se pretrgale vse vezi, ki so še vezale nemško cesarstvo.

Cesarju Francu II. je bilo voliti med vojsko in odpovedjo nemške cesarske krone. Odpovedal se je rajši nemški kroni dné 6. vel. srpana l. 1806. in izjavil, da vsled nastalih razmer ne more več izpolnjevati pri svoji volitvi sprejetih dolžnosti. Dolžan je torej po svojih načelih in dostojanstvu odpovedati se kroni, ki sedaj nima več nikake vrednosti zanj. Nadalje odpravi nemško cesarsko dostojanstvo in odveže nemške stanovne in sodnike obljubljene zvestobe. Tako je nehalo nemško cesarstvo. Cesarsko krono so imeli od leta 1438. malone neprestano Habsburžani. Cesar Franc II. je bil dvajseti nemški cesar iz habsburškega rodu. Franc I. je imenoval novo ministerstvo, v katerem

je bil grof Filip Stadion državni kancelar, nadvojvoda Karol pa vojni minister.

3. Avstrijske notranje razmere od l. 1806. do Ferdinanda I. (l. 1835.).

Franc I. je bil zelo dobrosrčen vladar in je vedno skrbel, kako bi zadovoljil svoje narode, opiraje se na znano geslo: „Justitia fundamentum regnorum“. Toda Avstrija je prišla v denarne stiske po nesrečnih vojskah z Napoleonom I. Po bitki pri Wagramu je odstopil grof Stadion in prevzel vodstvo zunanjih zadev knez Lotar Metternich l. 1810. ter 38 let vladal Avstrijo. Avstrijski narodi so mirno prenašali vse nezgode, ne da bi se potezali za ustavo in druge svoboščine. Malo so se brigali za javna vprašanja in nikjer ni bilo opaziti prevratnega gibanja.

Metternich se je zelo trudil, da loči Avstrijo v znanstvenem in društvenem obziru od Nemčije, kjer so hrepeneli po večjih svoboščinah. Prepovedal je celó l. 1813. Avstrijem obisk inozemskih toplic, „katerih je dosti v Avstriji“. Strogo so nadzirali družbe, katere so se zbirale v zabavne ali znanstvene svrhe. Sicer pa je pridobil Avstriji velik vpliv na evropske države.

Leta 1811. je bilo avstrijsko denarstvo že tako na slabem, da je bilo 812 milijonov gold. državnega dolga. Že prej so morali prebivalci oddati državi vse zlato in srebro. Ker pa je država samovoljno preveč papirnatega denarja izdala, padla je vrednost na $\frac{1}{17}$ prejšnje vrednosti, t. j. za jeden srebrni goldinar se je plačevalo 17 papirnatih goldinarjev. Vodja avstrijskega denarstva, grof Wallis, nasvetuje torej bankrót, in cena avstrijskim bankovcem se zniža na jedno petino prejšnje vrednosti. Kdor je n. pr. prej imel 5000 gld. premoženja, imel je sedaj le 1000 gld. Mnogo rodbin je bilo vsled tega denarnega poloma uničenih. Šele čez nekaj let je prišlo zopet avstrijsko denarstvo v boljši tir s tem, da so ustanovili l. 1816., „narodno banko“, ki je jedina imela pravico izdavat bankovce. Srebro je prišlo zopet v promet in nekatere davke je bilo treba plačevati v srebru. Tudi uradnikom se je plačevalo s srebrnim denarjem.

Že l. 1804. je izdal cesar zakonik o zločinih, l. 1812. pa državni zakonik. Novi zemljiški davek so uveli l. 1817. v vseh deželah, izvzemši Ogersko in del Lombardije. Vlada je dala premeriti in na novo ceniti vsa zemljišča radi tega, da se pravično razdelé davki. Prva avstrijska hranilnica se je ustanovila na Dunaji l. 1819., nekaj pozneje pa v Ljubljani (l. 1820.) in drugih glavnih deželnih mestih.

Napoleon I. je končno podlegel združenim naporom mogočnih zaveznikov. Da bi se znova uredile evropske razmere, sklical se je dunajski vladarski shod, pri katerem je imel odločilno besedo knez

Metternich. Ustanovili so novo „nemško zavezo“, katera je imela 34 neodvisnih držav in 4 svobodna mesta. „Zavezni zbor“ v Frankfurtu na Mainu ima sklepati o skupnih nemških zadevah, predseduje pa poslanec avstrijskega cesarja. „Zavezno pismo“ je uredilo nemške zadeve. Zavezi je pristopila tudi Avstrija s svojimi „nemškimi“ pokrajinami. Te pokrajine so bile: Dolenja- in Gorenja Avstrija, Salcburško, Tirolsko in Predarelsko, Koroško, Štajersko, Kranjsko, Goriško, Trst, severni del Istrije, Češko, Moravsko, Šlezija in del Gališke (Zator in Osvetim). Avstrija je po določitih dunajskega vladarskega shoda zopet nazaj dobila vse prejšnje dežele razun „Nove Galicije“, pridobila pa je Salcburško, Dalmacijo in Beneško v zameno za Belgijo. Avstrijske dežele so se delile po dunajskem vladarskem shodu v dvanajst velikih državnih skupin: Dolenja Avstrija, Notranja Avstrija, Gorenja Avstrija, Tirolsko, Češko, Moravsko s Šlezijo, Galicija, Ogersko s Slavonijo in Hrvatsko, Erdeljsko, Vojaška Krajina, Dalmacija, Ilirija in Lombardsko-benečansko kraljestvo.

Metternich je povečal avstrijsko oblast v Nemčiji in je imel odločilen vpliv tudi v drugih državah. Avstrijski in ruski cesar in pruski kralj so sklenili med seboj „sveto zavezo“ v Parizu dné 26. kimovca l. 1815. Obljubili so si s prisego, da bodo drug drugega podpirali in vladali po naukih krščanske vere, branili narodni mir in na novo ustanovljeni svetovni red. Da pa ohrani v Avstriji stari način vladanja, oviral je Metternich tudi v drugih državah vsako svobodno gibanje in razvitek ustavnega življenja. Avstrija je bila sedaj prva evropska država. Na različnih vladarskih- in ministerskih shodih je dosegel Metternich svoje namene. Evropski vladarji so pospeševali konservativne ideje in skušali ohraniti stari red.

Člen 13. „zaveznega pisma“ določa, da se uvede v vseh zaveznih državah stanovska ustava. Nekatere nemške države so res dobile novo ustavo, a v Pruski in Avstriji je še delj časa ostal absolutni način vladanja. To je razburilo zlasti omikane kroge. Metternich skliče leta 1818. shod v Aachen, l. 1819. pa v Karlove vare. Na teh shodih so sklenili, da bodo strogo postopali zoper demagoge, ki so nevarni monarhičnim načelom. Zoper časopise so uvedli strogo cenzuro in omejili tiskovno svobodo, člen 13. „zaveznega pisma“ pa tako razlagali, da znači „stanovska ustava“ stare stanovske naredbe, ne pa svobodni-miselnostne ustave in narodnih zastopov. Ministri so se zopet zbrali na Dunaju vinotoka l. 1819. in sestavili „dunajsko končno pismo“ 16. vel. travna l. 1820., rožnika pa je sprejel to pismo zavezni zbor.

Posamezne avstrijske dežele so še imele svoje stare „stanovske zbore“, v katerih so imeli večino plemenitaši. Dostikrat so imeli stanovski zbori le jedno sejo, poslušali vladne zahteve in predloge o davkih in vojaki ter odobrili dotične predloge. Včasih pa vlada tudi

po več let ni sklicala stanovskih zborov. Velike važnosti je bil češki stanovski zbor, ki je veliko storil za deželo. Na Tirolskem, Kranjskem in v Galiciji so dobili nove deželne zakone. Lombardsko-benečansko kraljestvo je vladal podkralj, nadvojvoda Rajner.

Metternich je zatiraval vsako svobodno gibanje, in policijski minister Sedlnicky je dobil mnogo posla. Metternich je hudo nasprotoval načelom narodnega zastopstva, katera so uvedli v nekaterih deželah. Oviralo se je potovanje v inozemstvo, tujce so pa strogo nadzirali, da ne bi zanesli med ljudstvo prevratnih nazorov. Težko je bilo dobiti novih knjig in časopisov, učenjaki in pisatelji pri vladi niso bili priljubljeni. Vladarski shod v Opavi l. 1820. je sklenil zadušiti vsako nezakonito prenapredbo v tujih državah. Shod v Ljubljani l. 1821. je dovolil Avstriji ukrotiti Napolitance, Francozje so pa pomirili Špance. Avstrija je prevzela nalog „naravnega čuvaja in branitelja miru“ na Italijanskem.

(Dalje prih.)

Martin in Jera.

(J. Ravnikar.)

Tretje poglavje.

Glejte, pokaže se nečlovek.

Isti dan pride tudi starešina k predstojniku, da vsprejme od njega razne ukaze in naloge, a ta mu reče: „Jutri pridem sam v Kanderše, da odredim bolj natančno, kar je treba za zidanje cerkve.“ Starešina pravi na to: „Milostivi gospod, jaz mislim, da je tukajšnji zidar Lovrek tako preobložen z delom, da za zdaj ne bode mogel zidanja prevzeti.

— „Tega tudi ni treba“, odgovori predstojnik, „kajti v naši vasi je zidar Martin, kateremu sem namenil to delo. Jaz se v obče čudim, zakaj mi že nisi do zdaj včasih priporočal tega človeka.“

Priklonivši se, odvrne Stiskač: „Nisem si upal Vaši milosti priporočati takega zidarja.“

Predstojnik vpraša: „Ali je ta človek kaj prida in se mu sme kako delo zaupati?“

„Zamorete se nanj zanesti, ker je pošten in še predober človek,“ odgovori starešina.

— „Sliši se, da ima tudi dobro ženo. Mari ni klepetulja?“ vpraša predstojnik glasneje.

— „Bog varuj! Njegova žena je v resnici marljiva, delavna in mirna.“

— „Dobro! Jutri ob devetih dopoludne me čakajte na mostu, kjer se ima graditi hiša Božja.“

Stiskač se odpravi vesel na pot, misleč in govoreč sam s seboj: „Glej no, to bode za me molzna krava“; kajti snoval je naklepe, kako bodo denarji, katere bode zaslužil Martin pri zgradbi cerkve, šli v njegov nikoli nasiteni žep. Zato je bilo njegovo prvo opravilo, ko se je povrnil na dom, da obišče zidarja v njegovi hišici.

Bila je že tema, kar potrka nekdo prav močno na zidarjeva vrata.

Jera in Martin sta sedela še za mizo in pred njima so ležali ostanki večerje. Martin spozna takoj glas zavidnega starešine. Prestrašen skrije večerjo v kot.

Jera mu daje pogum, da naj se ničesa ne boji — in da naj se zanese na Matejevo pomoč; ali Martin vender prebledi kakor stena, ko je Stiskač odprl vrata. Ta zavoha precej, kakor kakov lačen pes, večerjo, dela se prijaznega in smeja pravi:

— „Vama se danes godi dobro. Na ta način se tudi lahko živi brez gostilnice, kaj ne, Martin?“

Ta pobesi oči in molči; no, Jera, ohrabrivša se, govori: „Česa želite? — Čudim se, da ste prestopili prag tako razupite in hudobne hiše, ter da niste svojega ukaza samo skozi okno povedali, kakor je vaša navada.“

Starešina je komaj premagoval svojo jezo —, nasmeje se in reče:

— „Istina je, jaz nisem vedel, da se v tej hiši tako dobro kuha, in če bi se že včasih pridružil in z vama jedel.“

Tako govorjenje razpali Jero. „Starešina!“ odgovori mu, „ti si zavohal našo večerjo in jo nam zavidaš. Mogel bi se sramovati, da greniš človeku jed, kakeršno morda uživa samo trikrat na leto.“

„Saj nisem tako hudo mislil,“ odvrne starešina, smejoč se še vedno; no, čez nekoliko časa nadaljuje bolj resno: „Jera, ti si preveč kljubovalna, to ni lepo za siromaka. Moraš vender misliti, da imam tudi jaz kaj posla z vama, ali nehajmo o tem. Jaz sem se potegoval vedno za tvojega moža, in ako bi mu zamogel s čim kedaj postreči, sem za to takoj pripravljen.“

Jera ga zavrne: „Ti zapeljuješ mojega moža dan za dnevom v svojo gostilnico, da popiva in igra s kvartami; jaz pa moram doma s svojimi otroci trpeti pomanjkanje in prenašati žalost. To je tvoja usluga, s katero nas blagruješ.“

„Sodiš me krivo, Jera“, pravi starešina. „Resnica je sicer, da je tvoj mož malo lahkomiseln, kar sem že rekel stokrat; toda jaz moram v svoji gostilnici dati vsacemu jesti in piti, kdor zaukaže; — mari ne delajo tako vsi gostilničarji?“

„Res je“, reče Jera, „toda sleharni gostilničar ne preti s tožbo in zaporom nesrečnemu siromaku, ako se mu vsako leto dolg ne podvoji, — kakor delaš uprav ti.“

To je bilo že preveč Stiskaču ter jame ves razkačen vpiti na Martina: „Ej, malopridnež, kako li govoriš o meni pred svojo ženo? Zdaj moram za dobroto še slišati, kako mene, starega človeka, taki-le capini in potepuhi ogovarjajo in črné moj pošteni glas! Mari nisem v svojem času pred gosposko s teboj obračunal? Dobro, da sem tvoj dolg natančno zabiležil, da mi ga ne moreš utajiti.“

— „Tega nikdo ne misli“ — odvrne Martin. „Jera želi samo, da ne delam novih dolgov.“

Starešina se na to pomiri, ter reče z mirnim glasom: „To končno ni baš tako zelo; no, ti si mož — in tvoja žena menda ne bode nosila hlač; — tudi ne gre, da bi te vgnala v kozji rog?“

— „Baš protivno“, plane Jera po konci, „jaz sem pripravljena izveči ga iz roga, to je namreč tvoja knjiga, v katero tako točno zapisuješ njegov dolg.“

— „Naj me le plača“, pravi zopet starešina, — „in precej je rešen iz mojega roga, katerega imenuješ ti mojo knjigo.“

— „To storim tudi v kratkem“, pripomni Jera, „samo naj se varuje novih dolgov.“

— „Ti si ošabna, Jera“, pravi starešina, „toda videli bomo, kam prideš s takim ravnanjem.“ Na to se obrne k Martinu ter mu reče porogljivo: „Kaj ne, ti bodeš rajše doma z ženo kuhal in predel, kakor pa pri meni včasih izpraznil kako čašo dobrega Dolenjca?“

To razsrdi Jero, ter mu reče: „Ti si malopridnež, in tvoj strupeni jezik me prav nič ne žali!“

Zdaj je bilo tudi starešini dovolj, slutil je, da se je moralo nekaj dogoditi, kar je to ženo tako ohrabilo. Hoče oditi; Jera mu še reče: „Imaš li nam morda kaj naložiti v imenu gosposke?“

„Ne, nimam ničesa, kadar se tako misli“, reče starešina.

— „Kako se misli?“ zavrne ga Jera, smejoč se ter ga pogleda ostro v oko. To zmeša starešino še bolj; ne ve, kako bi se izmotal iz tega škripca. Slednjič se odpravi mrmljaje po stopnjicah, govoreč sam s seboj: „Kaj vruga je danes s to žensko?“

Ves ta prepir Martinu ni bil posebno všeč, še manj pak Stiskaču.

(Dalje prih.)

Narodopisna češko-slovanska razstava v Pragi l. 1895.

(E. Gangl.)

II.

Šolstvo.

Prireditelji češkoslovanske narodopisne razstave v Pragi so odkazali narodnemu šolstvu odlično mesto. Gospodje, ki so na malem prostoru z vstrajnim in češkemu narodu lastnim požrtvovalnim delovanjem nakopičili veliko, takó impozantno zgodovino razvoja svojega naroda, vedeli so gótovo, da je narodna ljudska šola kamen, na katerem se je jelo graditi poslopje narodove prebuje in njega takó velikanskega napredka. Sirom češke domovine, tamkaj po onem ravnem svetu in ob obmejnem ponosnem in bogatem gorovji stojé vstrajno in mirno delujoče ljudske šole, ki širijo narodno zavest in ljubezen do dela daleč na okrog. In to delo sega od jedne šole do druge, od vasi do vasi — kakor nekaka mreža je razpleteno po češkem svetu, kakor veriga, ki speta sama s seboj, nima nikjer konca, nikjer kraja! In razpasti ne more, zakaj vzdržuje jo napredno in narodno češko učiteljstvo, ki z enakim duhovstvom daruje sile svojega telesa in duha svojemu narodu. Iz s kakim navdušenjem, s koliko radostjo! Prepričal sem se o tem sam za svojega bivanja v Pragi in v nje okolici. Toda o tem pozneje!

Na razstavi torej, précej blizu vhoda, sta stala dva paviljona. Lesena sicer, a okusno zgrajena — podobna drugim v razstavi. „Školstvi“ — z velikimi črkami zapisano sem čital to besedo nad vhodom v prvi, večji paviljon. Od zunaj torej jednoličnost, notri šolstvo — duša narodova! Kakšna je neki ta? O, velika je od svojega početka do dneva, ko se je v polni svoji lepoti, v cvetu svojem prostrla očem onega naroda, med katerim je vzrasla, kateremu je postala last — prostrla na upogled zató, da jo gleda ljudstvo, da vidi v nji, kaj zna, kaj zmore že takrat, ko komaj začne govoriti. In prepričan sem, da je stopal pred dušnim očesom mnogoterega Čeha, ki si je ogledoval ravno to razstavo, rod za rod. Tiho, kakor je začel živeti, vedno glasneje — z mečem v roki, s slavno, krvavo pisano knjigo zgodovine, hrupno, odločno, zmagovalno, dalje in dalje, rod za rod, do onih dnij, ko je s prosveto oslavljen, močan in velik v svoji kulturi dosegel mesto, na katerem stoji danes, s katerega zre pod seboj na lastni svet, ki ga dičijo prirodne krasote, a bolj še krasote velike domače zgodovine! In v zadnjih vrstah med mladim zarodom je zagledal tudi znan obraz starega znanca! Kdo neki je ta? Ob pogledu nanj stopa mu živo pred oko ona doba, katero je preživel v prvi šoli, ko je delal to, kar vidi tu pred seboj,

ko se je učil ljubiti svojo domovino z onim ognjem, ki še danes plapolja v njega prsih. Kakó je bil srečen tedaj! Spodbudna beseda učiteljeva je vzbudila v njem hrepenenje po uku, po domači pesmi, domačem pismu, domači besedi. Z vso marnostjo svojo je živel mlade svoje dni ponosen na slavne može rodne zemlje, katerih čine mu je opisovala ljudska šola, katere je skušal posnemati otrok še z delom, ki nosi domu korist. O, mlada domovinska ljubezen v mladi duši, kakó plemenito deluje na vse poznejše otrokovo delovanje, na delovanje mladeničevo, moževo, starčevo! Dasi se stara po letih, ostaja mu mlado srce in v srci to, kar mu je plemenitega dala mladost. Saj se je vsak v onih dneh na slovanskem severu prepričal o navdušeni domovinski ljubezni, o ponosu sleharnega Čeha na svoj dom, o gostoljubji njegovem, o čednostih, katerim ne vem pravega imena. In od kod bi prišlo vse to, da nima narod narodne šole? — Ko torej zre znanec naš svojemu znancu v obraz, zna, da je ravno on tisti, ki je pil v oni svoji dobi vir čiste navdušenosti in ljubezni do vsega, kar daje, kar ustvarja, kar snuje domača zemlja in nje rod. Sto in tisočkrat blagruje šolo, ki mu je odprla vhod v širi domači svet.

Ni mi moči, da bi poročal natančno o šolstvu na narodopisni razstavi v Pragi. Čas mi je bil prekratko odmerjen, nego da bi si mogel vse ogledati takó, kakor je vestnemu in natančnemu poročevalcu potreba. Trebalo bi po mojih mislih in po mogočnem vtisku te izložbe najmanje dobrih štirinajst dni, ko bi hotel podati jasno sliko tega, kar je zbrala dolga doba neumornega, vzglednega delovanja obiskovalcu v kritiško ogledovanje. Vem, da je prišel gledalec za gledalcem v oni paviljon in takó naglo obračal oko na levo in desno, kakor človek, ki ga dovede pot spomladi v cvetoči vrt, ko hoče z jednim pogledom prenesti v svojo dušo lepi obraz božje-krasne vesne. In bil sem tudi jaz tak, zakaj odzunaj je res vrgla pomlad češkega dela slave svoje lice na prej prazni svet, in njemu, ki je prišel od daleč, bilo je treba hiteti s korakom, z očesom, z duhom in s srcem. In hitel sem, kolikor se je dalo. Danes poročam nekoliko po tem, kar sem si ohranil v spominu, nekoliko po svojih zapiskih in nekoliko po „Katalogu školského oddělení na národopisné vystavě českoslovanské v Praze.“ Ta katalog, ki natančno opisuje omenjeni šolski oddelek, šteje v mali osmerki 251 strani!

Glavni paviljon je takó razdeljen:

1. Muzej Komenskega.
2. Slavnih pedagogov dvorana.
3. Statistični pregled sedanjega stanja narodn. šolstva.

- II. Telesna vzgoja čeških otrok.
4. Antropologija.
5. Zdravoslovje.

6. Telovadba.
7. Društva za uravnavo igrišč, bivanja v počitkih, za hrano in obleko otrok.

III. Vzgoja zunaj šole.

8. Igra, igrače, pesmi in govor.
9. Otroška gledališča.
10. Literatura za mladino.
11. Materne šole (zavetišča.)

IV. Učni predmeti v ljudski in meščanski šoli.

12. Nravna vzgoja.
13. Računstvo.
14. Risanje v ljudski šoli.
15. Ženska ročna dela.

V. 16. Češki jezik.

17. Pisanje.
18. Petje in godba.
19. Deška ročna dela.

VI. 20. Risanje v meščanski šoli.

21. Risanje.
22. Zemljepisje in zgodovina.
23. Prirodopisje.
24. Prirodoslovje.

VII. Stara šola.

25. Zgodovinski statistični pregled.

Učni predmeti.

26. Verouk.
27. Jezik češki.

V drugem paviljonu so ti razdelki:

I. Ženski zavodi.

1. Mestna dnevna nadaljevalna šola v Pragi.
2. Trgovska in obrtnijska šola z obrtom se pečajočega ženstva v Pragi.
3. Nadaljevalni tečaj na Kraljevih Vinohradih.

28. Računstvo.
29. Pisanje.
30. Risanje.
31. Zemljepisje in zgodovina.
32. Prirodopisje in prirodoslovje.

Nravna vzgoja.

33. Pohvala in kazni.

Notranja šolska uprava.

34. Red in zakon.
35. Matrike, katalogi, izkazi itd.
36. Izpričevala.
37. Šolske kronike.

Učiteljstvo.

38. Spominki zaslužnih učiteljev.
39. Službe.

Organizacija učiteljstva.

40. Osrednja društva.
41. Učiteljska društva.

Dela učiteljev.

42. Pedagoška literatura za učitelje.
43. Učiteljski časopisi.
44. Strokovni tečaji.
45. Specijelni diagrami iz posameznih okrajev o šolah, učiteljstvu in šolski mladini.

VIII. 46. Načrti, modeli in slike šolskih poslopij.

4. Kmetijska šola v Brnu.
5. Gospodinska šola v Stěžeráh.
6. Čipkarska šola v Vambergu.

II. Nadaljevalne šole za knjigovodstvo.

7. Nadaljevalna trgovska šola.
8. Nadaljevalna obrtnijska šola.
9. Nadaljevalna gospodinska šola.

III. Humanitni zavodi za mladino.	13. Zavod za gluhoneme.
10. Vzgojevališča.	14. Zavetišča.
11. Zavod za idijote.	15. Johaneum.
12. Zavod za slepe.	16. Sirotišnice.

Sama ta razdelitev nam kaže, kakó natančno je bila urejena in sestavljena razstava češkega šolstva. Zanje so delali vsi češki učitelji in učiteljice. In delati so morali mnogo časa, da so storili to, kar se je videlo. Z ureditvijo in razdelitvijo razstave same pa je imelo posla 63 najboljših čeških šolnikov, kateri so si med seboj razdelili primeroma ogromno delo. Jeden je prevzel ureditev razstave stare šole, drugi nove šole, tretji meščanske šole, četrti nadaljevalnih šol; učiteljice so urejevale sosebno deklških šol razstavo, drugi učitelji zopet mladinske spise, pedagoške knjige in časopise, izdelke šolske mladine bodisi pismene, risarske ali ročna dela. Kratko rečeno: h končnemu delu, k razporedbi nakopičenega, od vseh krajev češke zemlje doposlanega blaga so stopili učitelji in učiteljice, ki so se čutili dovolj močne, da so zmogli toli veliko nalogo takó, da je bila nje rešitev v čast in ponos skupnega češkega učiteljstva in šolstva. A tudi kdo drugih, ki je videl razstavo češkega šolstva, rečem naravnost, da tudi jaz sam — zahrepenel je gotovo v misli na svojo domovino, da bi zamogel kdaj gledati na rodnem svetu tako podobo prve in glavne narodove omike, da bi z jednim samim globokim pogledom mogel presoditi njega izobrazbo, razvoj in napredek, kateremu je podlaga ljudska šola. Po izobrazbi prostega naroda se sodi moč celega naroda. In mislim, da bi iz naše razstave našega šolstva tudi tuji učitelji nesli vroče srce polno prepričanja, da naš rod več ne životari, ampak že davno živi in to krepko živi! Iz ravno tega vzroka, iz vzroka namreč, da je mogel kolikor toliko pazen ogledovalec šolske razstave v Pragi posneti pojem o izobrazbi češkega kmeta, o delovanji narodne češke šole v mestu in vasi, o nje odločilnem vplivu na razvitek prostega ljudstva in zató na bodočnost celega naroda, bila je na razstavi zastopana samo ljudska šola, življenska potreba narodova, in poleg nje meščanska šola — torej samo to, kakor je pripomnil neki čuvaj pri vhodu v glavni paviljon, kar je res narodnega in narodovega.

Čas in prostor sta mi prekratko odmerjena, da bi mogel vse oddelke natančneje opisati. Hočem samo nekatere. Obiskovalcu razstave je gotovo najbolj imponoval muzej Komenskega in slavnih pedagogov dvorana. V sredi paviljona je stala velika soha Komenskega. Komenski zre z resnim obrazom pred se, v desnici drži pisalo, v levici svoj orbis pictus. Ob vznožji podstavka so stali štirje doprsni kipi,

med njimi pa omare z razstavljenimi predmeti. Po stenah vise razne Komenskega podobe in spominki, na zadnji steni za veliko soho pa krasna Brožikova slika, ki predstavlja Komenskega, ko piše svojo didaktiko. Drugih predmetov je v tem muzeji 293. In to so razni medaljoni, slike, reprodukcije rokopisov, prepisov in prvih natiskov njegovih knjig; kraji, kjer je Komenski živel; filozofski, nabožni, historijski in poetiški spisi Komenskega in končno spisi o Komenskem. Videl sem tu knjige češke, laške, francoske, nemške, hrvaške, ruske — med nemškimi tudi Laibacher Schulzeitung — a našel nisem nikjer slovenske, dasi sta naša šolska lista o Komenskem mnogo pisala in dasi imamo njega didaktiko v svojem prevodu. Ne vem in tudi pozvedeti nisem mogel, kje je temu vzrok. Ta muzej je prav za prav stalen. Ustanovili so ga v Pragi v letih 1890.—93., sedaj so ga le na razstavišče prenesli. Ta muzej hrani časten in vreden spomin velikega pedagoga, nesmrtnega rojaka Jana Amosa Komenskega!

Dvorana slavnih pedagogov je razdeljena v tri skupine. V njih so hranjene slike, spisi in opisi znamenitih čeških pedagogov in šolnikov: Jana Husa, Karla Sl. Amerlinga, J. Svobode, J. K. Škode, G. Ad. Lindnerja itd. — (Dalje prih.)

Listek.

(Spisal Fr. Črnagoj.)

Potres.

(Dalje.)

Zasmejal se mi je, ko je ugledal moje prestrašeno lice in ponudil mi sedež. Sedel sem ter pripovedoval — — — kar se strese in — — — v treh korakih sem bil zunaj pa tudi že na dvorišči, od koder sem se plah oziral na vse strani. — Klicali so me nazaj, prosili me, ponujali mi jedi — — — vina — — — vse zaman!

„Veste kaj“, pravim jim, „kogar je tako mikastilo, kot je mene nocoj, mi ne bode zameril moje prestrašenosti! Tja-le gor me pa zdaj-le ne zwabite niti z najboljšim nadevanim želodčkom.“

Oni pa so se mi smejali — — — vendar mi je gospa Ivanova postregla tudi sredi dvorišča z mesom in vinom. Postavila je tja dva stola, naložila na jednega jedil in — — — zajtrkoval sem prav „regementno“!

Šel sem zopet domu. Svoje „čebele“ sem dobil že izven ulnjaka na solnci. Ker sem videl, da shajajo tudi brez mene, korakal sem proti šoli.

Pred župniščem je stala polovica župljanov, ki so si obupno ogledovali cerkev, šolo in župnišče ter si odkrivali svojo nastalo bedo.

„Kaj bode pa sedaj, gospod učitelj? — Grozno vam je napravilo!“ nagovori me gospodar Borštarnjev Tone.

„I — kaj bom? Za prvo ne vem družega, kot da mi bode skrbeti, da dobim svojo ropotijo venkaj. Samo ne vem, ali mi bode mogoče dobiti ljudij, ki bi se hoteli podati v šolsko poslopje?“

„O, to pa vendar! Kam pa bomo znosili? Jaz grem precej, alo — — kdo gre še?“

Takoj je bilo rok dovolj — — mož in fantov je bilo, ki se niso premišljevali in hiteli so mi nositi hišno opravo, kos za kosom — — — sredi ceste. V pol ure je bilo stanovanje prazno, cesta pa polna hišne in kuhinjske oprave, orodja in obleke — — vse vprek.

In kako je izgledala vsaka stvar!! Obleka in posteljna oprava polna peska, pohištvo poškodovano, glasovir na dveh nogah, zrcalo, mnogo krožnikov, kozarcev in steklenic — — v črepinjah! Tej srni manjkalo je uho, onej nos — — tej „Mariji“ pa cela glava! Da, trije železni lonci bili so stisnjeni, kot bi bili iz papirja!

„Kam pa sedaj s stvarmi?“ „K Ježarjevimi!“ — In oddajal sem kos za kosom ter odkazoval, kaj naj se postavi k sosedovim na skedenj, kaj v sobo, ob jednom pa sem razdajal otrokom razbite in poškodovane stvari.

Zalosten sem gledal to zmešnjavo in v mislih mi je bilo: „Viš, Francelj, čemu ti je bilo treba toliko kozarcev in krožnikov? Sama baharija je bila to! Saj bi ti bilo zadostovalo od vsacega po dvoje, kadar pa kak otrok dorase, pa za jednega otroka več! Tako se spodobi za vaškega učitelja — — pa ne drugače! Tako pa si stradal, da si si napravljal teh nepotrebnostij — — zdaj pa imaš!“

Bil sem za jedno skušnjo bogatejši.

Slednjič je bilo vse v redu in vse — — — v neredu pri sosedovih. Potrpeti so morali tedaj precej z menoj. V skednji je stalo pohištvo in tam smo si tudi uredili postelje za prvo noč.

„Oh, Francelj, meni se zdi tukaj ravno tako nevarno, glej — — kako velik je ta skedenj — kaj, če se podere na nas!“ tarnala je žena in le s težo se je umirila. Spat smo se spravili „s kokoši vred“ — — s prav resnimi, tesnimi čutili! Kaka bode li ta noč?!

Toda nič hudega ni bilo, le pod odejo smo se tiščali in radi mraza in strahu — — — štrleli so jedini nosovi tjakaj v temo. Po noči je zaškripalo pač jednekrati — — a zjutraj je stal skedenj zdrav nad nami.

(Dalje prih.)

Naši dopisi.

Iz Ljubljane. Občni zbor „Slov. učiteljskega društva v Ljubljani“. (Dalje.) Po tajnikovem poročilu opomni g. L. Jelenec, da bode predsedništvo „Zaveze“ v kratkem poslalo vsem društvom tiskane natančne račune, iz katerih se bode razvidelo stanje „Zaveze“ in da se dolg nikdar ne bode na društva delil. G. J. Toman vpraša, kdo je prav za prav ud Slov. učit. društva. Tajnik mu odgovori, da se je do sedaj tisti smatral udom, kdor je pri plačevanju „Tovariša“ pripomnil, da hoče biti ud in je plačal 1 gld. udnine in 2 gld. za list. Po daljši debati se je sprejel predlog g. Fr. Črnagoja, da je od sedaj naprej ud vsak naročnik učitelj „Učiteljskega Tovariša“, kateri pri pošiljlatvi denarja posebno ne izjavi, da noče biti ud društva. — G. predsednik Andrej Žumer predlaga, da naj se „Slov. Matici“ za prispevek 50 gld. za Praprotnikov spomenik pismeno zahvalo izreče, kar se jednoglasno sprejme.

Poročilo blagajnika, g. A. Kecelja se glasi:

Slavni zbor! Vlani sem Vam bil naslikal, računajoč s temno prihodnostjo, za jedno leto naprej ugodno finančno stanje društvenega glasila, kar pa moram žalibog danes javno priznati, da smo prevarani. Nov denar je zelo majhen, a niti vinarja nimamo, da bi mu smeli reči „preostanek“. Mesto preostankov pa naj nas tolaži druga božja čednost, ki je že zastavila svoje zdrave korenine v naslednje podatke:

Tek. št.	S t v a r	Dohodki		Troški	
		gld.	kr.	gld.	kr.
1	Primanjkljaj od l. 1894.	—	—	164	82
2	Naročnina od l. 1890., 1891., 1892., 1893., 1894. in 1895. in skupilo knjig	1457	40	—	—
3	Tisek za l. 1895.	—	—	932	41
4	Poštnina, naročnina, upravnina, nagrade, razni troški	—	—	462	45
	Skupaj	1457	40	1559	68
	Ako primerimo dohodke s troški	—	—	1457	40
	se razvidi, da znaša primanjkljaj 27. grudna 1895. l.	—	—	102	28

(Konec prih.)

Iz Idrije. († Janez Pleško.) Torek, dne 29. prosinca t. l. smo izročili materi zemlji truplo predragega tovariša g. Janeza Pleško-ta, učitelja na c. kr. rudniški šoli v Idriji. Pokojni se je rodil dne 12. malega travna 1844. leta v Kozarjih na Kranjskem in se je šolal na ljubljanski gimnaziji in pozneje na tedanji preparandiji v Idriji. Imel je jako burno preteklost za seboj, veliko hudega je pretrpel v svojem življenji. Kranjska dežela mu je bila dobro znana, služboval je v raznih krajih in poznal ljudi in kraje prav dobro. Kaj rad je pripovedoval v veseli družbi kaj je doživel v tem ali onem kraju, pa tudi mi smo ga radi poslušali, ker je bil dobrega humorja in znal kratkočasiti vsako družbo. Kot vesten učitelj, ljub tovariš, skrben oče in dober človek je užival spoštovanje ljudstva. Prvo službo je nastopil leta 1861. v Cerkljah; eno leto pozneje ga najdemo na Vrhniki, leta 1864. v Velikih Laščah in eno leto pozneje v Semiču; ali temu se ne smemo čuditi, ker v tistih časih so morali biti učitelji pripravljeni spomladi in v jeseni, da jih prestavijo v kak drug kraj. Slabo gmotno stanje učiteljev — imel je namreč v Cerkljah prosto stanovanje in 150 gld. letne plače, na Vrhniki 228 gld., v Velikih Laščah 200 gld. in v Semiču 300 gld. — ga je napotilo, da se je leta 1866. oglasil kot prostovoljec k vojakom in se bojeval na Laškem. Potem je služil 7 let kot c. kr. orožnik v različnih krajih Dalmacije. V jeseni 1873. leta postal je zopet učitelj v Radovljici, 1874. leta je prosil v Poddrago, potem 1876. leta v Vipavo in 1878. leta v Senožeče. Od tam je pri-

šel 9. velikega travna 1880. leta v Idrijo, kjer je našel šele mir. Tukaj je služboval na c. kr. rudniški šoli kot učitelj in vzgojitelj do svojega smrtnega dne. Le malo dni se je čutil slabega; dne 26. prosinca zvečer je še pismo spisal za svojega svaka, potem se je podal k počitku in je zaspal. Po noči ob 2. uri je pa nanagloma za srčno kapjo umrl. Pogreb je bil slovesen; udeležila se ga je vsa inteligenca, meščanstvo, tovariši učitelji in tovarišice učiteljice iz bližnje okolice, četa veteranov — katerim je bil stotnik — z zastavo, šolska mladina in veliko družega ljudstva. Ko je naznanil strel iz bližnjega hriba, da se je prst usula na krsto, zapeli so [pevci žalostinko. Idrijsko učiteljsko osebje je podarilo lep venec; po pogrebu so zbrani učitelji in učiteljice v gostilni g. Didiča darovali 12 K 66 h za učiteljski konvikt.

Bog naj Ti da večni mir in pokoj, predragi tovariš, in večna luč naj Ti sveti!

—ln—

Vestnik.

† Nadvojvoda Albreht Salvator.

Iz Bolcana na Tirolskem došlo je poročilo, da je tam 27. svečana po dolgi bolezni, preminol Nj. ces. in kr. Visokost, nadvojvoda Albreht Salvator. Pokojni nadvojvoda bil je peto dete iz zakona sedaj že umrlega nadvojvode Karla Salvatorja in soproge mu nadvojvodinje Marije Immaculate. Porodil se je dne 22. novembra 1871. v Stari Boleslavi na Češkem, bil je torej še-le v 25. letu svoje dobe. Slednjič je služil kakor ritmajster pri 11. huzarskem polku. Lani je šel na Dunajsko visoko vojno šolo, toda bolezen ga je prisilila, da je moral opustiti nauke. Iskal je zdravja na jugu in potem v Bolcanu, toda niti milo obnebeje ni moglo več ustaviti napredujoče bolezni. Njegov brat Franc Salvator je mož Marije Valerije, najmlajše hčere cesarjeve. — S cesarsko hišo žaluje tudi vedno udano slovensko učiteljstvo.

Cesar Franc Jožefova ustanova za učiteljske sirote na Kranjskem. V prvi polovici t. m. poslalo je nad petdeset učiteljic in učiteljev svoje prostovoljne darove za to ustanovo. Posebno pohvalno moramo omeniti naše častite gospodične kolegince. Tako n. pr. so se p. i. učiteljice z gospo nadučiteljico mestne slovenske dekliske osemrazrednice v Ljubljani vse udeležile tega „darovanja“ za učiteljske sirote in ravno tako tudi učiteljski zbor mestne nemške dekliske šestrazrednice v Ljubljani pod vodstvom nadučiteljice gospodične Alojzije Bauer. Kedo bi ne bil vesel taci koleginci! Tudi po deželi jih je mnogo, ki se zelo zanimajo za to ustanovo; gđc. Avgusta Kolnik, učiteljica v Radečah pri Zidanem Mostu nam je poslala h krati ves triletni prispevek za njo. Nadučitelj z Dolenjske, ki nam je poslal tudi triletni prispevek, nam piše: „Pošljem ga prav radostnega srca, iz goreče ljubezni do našega milega vladarja Frančiška Jožefa I. in vse vladarske rodbine. Želim pa, da bi vsi gospodje učitelji in gospice učiteljice tako nosili. Bog daj svoj blagoslov! G. A. Skala, nadučitelj v Vipavi, je poslal „darove“ vseh učiteljev vipavske doline, katerim se je pridružil tudi katehet Vipavski, č. g. Fr. Rajčević ter obljubil za ustanovo četrtletno po 3 gld. darovati.

Da bodo p. i. darovalke in darovalci imeli nekako potrdilo v rokah, koliko in kedaj so darovali za ustanovo, zato smo se namenili imena darovalk in darovalcev sproti v vsaki Tovariševi številki objavljati, s koncem vsacega leta bomo pa sestavili in objavili pregledni skupni izkaz darovalk in darovalcev.

Do sedaj so darovali: 1. Za tri leta skupaj: Gdc. Kolnik Avgusta, učiteljica v Radečah pri Zidanem Mostu, 7·20 gld.; gosp. Sajé Janez, nadučitelj v Št. Jerneji, 14·40 gld. — 2. Za leto 1896.: Gdc. Keršič Franja, predsednika kr. š. sveta hči v Trbojah p. Smledniku, 2·50 gld.; gdc. Saje Matilda, učiteljica v Šmarjeti 1·20 gld.; g. Petrič Matija, učitelj v Strugah, 10 gld.; g. Gangl Engelbert, učitelj v Ljubljani, 5 gld.; g. Režek Juraj, učitelj v Ljubljani, 3·60 gld.; g. Dimnik Jakob, učitelj v Ljubljani, 3·60 gld. — 3. Za prvo polovico 1896. l.: Gg.: Baraga Janko, učitelj v Besnici, 1·20 gld.; Gärtner Fran, učitelj v Kranji, 1·20 gld.; Gebauer Viljem,

nadučitelj v Šmarjeti, 1-80 gld.; Korban Avgust, nadučitelj v Št. Vidu n. Cerknico, 1-80 gld.; Lachainer Edmund, učitelj v Kranji, 1-80 gld.; Pezdíč Janez, ud c. kr. dež. šolskega sveta, nadučitelj i. dr. v Kranji, 3 gld.; Rus Vilibald, učitelj v Kranji, 0-60 gld.; Semerl Ivan, učitelj v Št. Vidu n. Cerknico, 1-20 gld. — 4. Za prvo četrletje 1896. l.: Gospodične: Avgustin Antonija, učiteljica v Vipavi, 0-60 gld.; Bauer Alojzija, nadučiteljica v Ljubljani, 1-50 gld.; Borowsky Julija, učiteljica v Ljubljani, 0-90 gld.; Golf Klotilda, učiteljica v Ljubljani, 0-90 gld.; Gusl Emilija, učiteljica v Ljubljani, 1-20 gld.; Illerschitsch Franja, učiteljica v Ljubljani, 0-90 gld.; Klančar Avgusta, učiteljica v Kamniku, 0-60 gld.; Konechegg Friderika, učiteljica v Ljubljani, 1-20 gld.; Mahorčič Marica, učiteljica v Šturi, 0-60 gld.; Marout Marija, učiteljica v Ljubljani, 0-90 gld.; gospa Moos Julija, nadučiteljica v Ljubljani, 1-50 gld.; gospa Moser Marija, učiteljica v Št. Vidu n. Vipavo, 0-60 gld.; Pra-protnik Ivana, učiteljica v Ljubljani, 0-60 gld.; Prevec Anica, učiteljica v Vipavi, 0-60 gld.; Raunacher Ema, učiteljica v Ljubljani, 1-20 gld.; Verné Franja, učiteljica v Kamniku, 0-90 gld.; Wessner Marija, učiteljica v Ljubljani, 0-90 gld.; Zemme Franja, učiteljica v Ljubljani, 0-60 gld.; Zupan Nežika, učiteljica v Ljubljani, 1-20 gld.; Žerjav Emilija, učiteljica v Borovnici, 0-30 gld. — gg.: Čenčič Jernej, nadučitelj v Kamniku, 1-20 gld.; Čuk Fran, učitelj v Podragi, 0-30 gld.; Jug Matija, učitelj na Colu, 0-30 gld.; Koželj Gregor, učitelj v Št. Gotardu, 0-30 gld.; Kambič Ivan, učitelj v Ustiji, 0-60 gld.; Kranjc Ljudevit, učitelj v Lozicah, 0-60 gld.; Kozjak Fran, učitelj v Borovnici, 0-60 gld.; Markošek Eduard, učitelj v Podkraj, 0-30 gld.; Papler Fran, nadučitelj v Borovnici, 1-20 gld.; Pirc Avgust, učitelj v Borovnici, 0-90 gld.; Rajčević Fran, katehet v Vipavi, 3 gld.; Skala Anton, nadučitelj v Vipavi, 1-50 gld.; Sadar Adolf, učitelj v Budanjah, 0-30 gld.; Smrdelj Anton, učitelj na Planini p. Vipavi, 0-30 gld.; Wider Karol, učitelj v Vipavi, 1-50 gld.; Zavrl Valentin, nadučitelj v Begunjah na Gorenjskem, 1 gld. — Bog plati! Živel! darovalci in nasledniki!

Učiteljski konvikt. G. Josip Ožuna, župan v Osilnici, 10 K; g. Anton Štimec, l. občinski svetovalec v Osilnici, 4 K; g. Janko Rudolf, učitelj in posestnik na Vrabčah, 8 K; gosp. Nikolaj Stanonik, nadučitelj v Selcih, je nabral 13 K; darovali so: gdč. Ivanka Knavs, poštna odpraviteljica, 1 K; gdč. Ema Peče, učiteljica, 1 K; gg.: Franc Šlibar, župan i. dr., 2 K; Anton Mezeg, katehet, 2 K; Franc Tavčar, trgovec, 2 K; Franc Hajnrihar, obč. svetovalec, 2 K; Jos. Groselj, podobar, 1 K; Tomaž Pogačnik, ključar i. dr., 1 K in Nikolaj Stanonik, nadučitelj, 1 K. G. L. Abram, nadučitelj v Senožečah, 4 K (letnina za l. 1895. in 1896.) Pri učiteljskem večeru v Tržiču se je dne 4. t. m. nabralo 7 K. G. Primožič Štefan, učitelj-voditelj v Postojini, 2 K; Neimenovan v Ljubljani, 10 K; Neimenovana v Ljubljani, 2 K; gospa Moos Julija, nadučiteljica v Ljubljani, 1-20 K; gdč. Zupan Nežika, učiteljica v Ljubljani, 1-20 K; gdč. Wessner Marija, učiteljica v Ljubljani, 1-20 K; gdč. Zemme Franja, učiteljica v Ljubljani, 1-20 K; gdč. Marout Marija, učiteljica v Ljubljani, 1-20 K; gdč. Gusl Emilija, učiteljica v Ljubljani, 1-20 K. Te vrle naše kolegije so sklenile mesečno po 20 novcev prispevati za učiteljski konvikt; naj bodo te uzorne tovarišice v vzgled kolegijam po deželi.

Spodnještajski jubilejski zaklad v spomin 50letnice vladanja našega pre-svitlega cesarja, iz katerega se bodo dajale ustanove revnim, a pridnim slovenskim di-jakom, nameravajo ustanoviti spodnještajski rodoljubi, ter so izdali v ta namen že svoj oklic za nabiranje darov.

Prošnja. Te dni smo razposlali na šolska vodstva poziv „Kolegijam“, kojega je prinesel naš list v 4. številki; gg. šolske voditelje prosimo, da razdele té pozive, oziroma prošnje ondotnim učiteljicam. Kakor čujemo, so se nekatere gospodične kolegije že od-zvale tej prošnji in prav pridno nabirajo pri šolskih prijateljih darove za konvikt. Živile take kolegije!

V deželni šolski svet je dež. odbor kranjski volil kot prisednika gg. ces. svet-nika Murnika in dr. Schafferja.

Nj. Vel. cesarica Elizabeta je darovala 1000 gld. za cerkev Srca Jezusovega, ki se ima zidati v spomin 50letnega vladanja našega cesarja.

Znižana vožnina za katehete po železnicah. Učno ministerstvo je odgovorilo na prošnjo škofov, da se ne more duhovnikom v duhovnem pastirstvu dovoliti ugod-nosti za vožnjo po državnih železnicah, kakeršna velja za uradniške, profesorje in učitelje. Dovolila se bode pa ta ugodnost, katehetom na javnih ljudskih šolah in na za-sebnih šolah s pravico javnosti, ako se za to oglase s prošnjo, katero potrdi šolsko vod-stvo, ali pa župnijski oziroma dekanijski urad. Ta olajšava obstoji v tem, da se plača za vožnjo v prvem ali drugem razredu brzovlaka cena navadnega osebnege vlaka, pri

osehnih vlakih se pa plača za tretji oziroma drugi razred, vozi se pa v drugem oziroma prvem razredu.

Uspeh slovenščine — na Dunaji. Pri stopetdesetletnici Terezijanske akademije na Dunaji, o kateri so tudi slovenski listi poročali, imela je mej deklamacijami skoro največji uspeh slovenska pesnica. Terezijanišče, ki ima gojence iz vseh dežel in narodnosti avstro-ogerske monarhije, pazi namreč na to, da se učenci kolikor toliko poučujejo tudi v vseh deželnih jezikih. Gotovo se z nekoliko uricami na teden z učenci iz raznih razredov ne da mnogo doseči, ali na vsak način je že princip hvale vreden, da se mladina, ki naj po tem zajemlje najvišja mesta v državi, vežba v jezikih, katere že morebiti več ali manjše zna, in da se jih uči že rano spoštovati, saj vemo koliko narodnostnega nasprotstva je povsod zakrivila neumna mržnja prave in navidezne gospode posebno proti jezikom manjših narodnosti. Na mlada srca pa ne upliva lahko samo pouk, ako je dober, ampak mnogo pomagajo tudi razne slavnosti, pri katerih se učencem in gostom predstavlja res vsa Avstrija. Tako sta imela pri stopetdesetletnici 23. svečana dva gojenca nemški in madjarski govor, potem pa so sledile deklamacije v češkem, poljskem, rusinskem, laškem, slovenskem, hrvaško srbskem in rumunskem jeziku. Pred nadvojvodo Ludovikom Viktorjem in najvišjimi civilnimi, duhovnimi in vojaškimi dostojanstveniki je imela slovenska pesnica „Avstrija moja“ od J. Kersnika res poseben uspeh, kajti deklamiral jo je prav lepo in s čuvstvom — najmlajši in najmanjši mej vsemi deklamatorji, Odo marko Gozani, učenec I. razreda. Pravi šum je nastal mej odličnim občinstvom, ko so utihnile nito doneče besede iz ust čilega dečka. Tako torej najvišji gospodi mila slovenščina dopada, in ni bi se je naj sramovali? Nikdar in nikjer!

Pro domo. V 7. številu „Slovenskega Sveta“ kosi neki „Medicus“ s pristno izansko robotostjo po uredniku našega lista in deloma tudi po listu samem, češ, da smo „na zabavljico Slovenčev“ ustavili nadaljevanje dr. Iv. Borštnikovega spisa „K šolski higijeni.“ Z osebo tega g. Medicusa se ne bomo bavili, naj se v Slov. Svetu zaganja v slovenske učitelje, kolikor mu drago, ker nimamo za to danes niti časa, niti prostora; izpregovorili bomo pa o teh naših „prijateljih“ in nam „naklonjenih“ listih, katerim se je zadnji čas Slovanski Svet postavil na čelo, ob drugi, bolj umestni priliki svojo besedo. Na grde in izmišljene besede omenjenega lista danes lojalno — pod častno besedo — izjavljamo, da smo zgoraj omenjeni članek pretrgali, oziroma odložili zaradi tesnega prostora poprej, predno se je oglasil „Slovenec“; mnenja smo pa bili takrat in smo še danes tistega, da bomo spis nadaljevali pri prvi priliki, ko se dobi prostor v listu. Prvega in drugega naših stalnih člankov nismo mogli pretrgati, ker smo dali prirediti ponatise; „Listka“ in „Narodopisne razstave“ tudi ni kazalo prenehati, ker bi se stvar preveč zavlekla in zato smo se odločili, da pretrgamo članek „K šolski higijeni,“ ker obravnava vsak oddelek svojo posebno stvarino, vsled česar ne izgubi ves spis na vrednosti prav nič. Pretesen prostor je pa v listu nastal, ker sta imeli prvi dve številki po 24 strani, a vse druge številke imajo jih pa le po 20. To pa naznanjamo ne zato, da bi se opravičevali pred Slov. Svetom, oziroma pred g. Medicusom, ker se od njega ne pustimo dajati instrukcij, kako naj urejujemo list, ampak zato, da izvedo naši p. i. naročniki, kedo si je izmislil ta zlobni „najnovejši škandal v slovenskem slovstvu.“

Uredništvo „Učiteljskega Tovarša“.

Knjižnica za mladino. Snopci 13. in 14., vezana skupaj, prinašata na 194. straneh svoj čas jako priljubljene, zadnja leta pa precej pozabljene „Pesmi“ pokojnega Andreja Praprotnika, in sicer pesmi cerkvene in druge. Ker še ni dolgo tega, kar smo govorili o Praprotnikovi literarni veljavi, pač ni treba, da bi novič ocenjali njegove pesmi. Veseli nas, da so se zopet izdale, in sicer v ceneni izdaji, ker jim je tako zagotovljeno, da pridejo med narod. Cena obema snopčema znaša 50 kr. Tovarši, širimo in podpirajmo z združenimi močmi to velevažno podjetje. (Več prihodnjč. Uredn.)

Knjižnica za mladino v ponavljalni šoli. Za čitanje mladinskih spisov najposobnejši učenci so ponavljalni solarji, ker imajo tudi največ časa za to. Prečitana tvarina se pa tudi lahko v šoli dobro porabi za spisovne vaje in ustno pripovedovanje. Za to naj bi povsod krajni šolski sveti v ta namen naročili več iztisov te prekorisne knjižnice, vzlasti, ker za ponavljalne šole še posebno manjka pripravnih knjig.

Zabavna knjižnica za slovensko mladino. Urejuje in izdaja Anton Kosi, učitelj v Središči. Str. 48. Cena 15 kr. Pričujejo peti sešitek Kosijeve „Zabavne knjižnice“ prinaša zanimivo „življenjepismo črtico“ o pokojnem pisatelju in učitelju Jos. Freunfeldu (s podobo), več raznovrstnih mladini primernih spisov v vezani in nevezani besedi, pregovorov, beležek, kratkočasnic in uganjk. Knjižica bo naši mladini gotovo dobro došla. Čisti dohodek tega sešitka je namenjen Ciril-Metodovi družbi.

„Matica Slovenska“ je ravnokar razposlala svoje knjige. Letos dobe člani petero knjig in sicer: Letopis, K. Glaser: Zgodovina slov. slovstva II. zvezek, K. Štrekelj: Slo-

venske narodne pesni I. snopič, Dobravec: Črni oblaki. — Ivan Vrhovec: Čolnarji in brodniki po Savi (Zabavne knjižice IX. zvezek) in Knezove knjižice II. zvezek, kateri obsega mej drugim Valjavčev životopis s podobo. Letošnje knjige odlikujejo se po dobri vsebini in lepi vnanji obliki.

Prošnja, katero smo priobčili v predzadnji številki gledé Nedvédove skladbe „Domu in ljubezni“, ni imela nobenega vspeha, ker se ni niti jeden izvod prodal. Prosimo gg. tovariše, kateri imajo pri čitalnicah, bralnih in pevskih društvih kakšno besedo, naj delajo nató, da si vsaj vsako omenjenih društev po 1 izvod naroči, da se bo gosp. skladatelju kup neprodanih skladb vsaj nekoliko skrčil. — Dobiva se pri g. skladatelju, Franciškanske ulice št. 12., v Miličevi tiskarni in v knjigarnah Antona Zagorjana in J. Giontinija ter stane partitura s 4 glasovi 60 kr.

Zahvala. Blagorodni gospod Feliks Stegnar, učitelj v Ljubljani, blagovolil je za šolarsko knjižnico mestne nemške deške ljudske šole podariti več zabavnih in poučnih knjig, za kar se mu podpisano voditeljstvo tem potom najtopleje zahvaljuje.

Vodstvo mestne nemške deške šole v Ljubljani, dné 10. sušca 1896.

T. Valenta, nadučitelj.

Zahvala. Slavna „Okrajna posojilnica v Kamniku“, je blagovolila podariti tukajšnji šoli znesek 10 gld. Za ta velikodušni dar se najiskreneje zahvaljuje šolsko vodstvo v Zalogu, dné 10. sušca 1896.

Jakob Slapar, šolski voditelj.

Zahvala. Slavna „Narodna šola“ blagovolila je nam za mali znesek poslati obilo šolskega blaga. Za ta veliki dar se ji, kakor dobrotnikom, slav. okrajni posojilnici v Kamniku in gosp. Andreju Svetlin-u, županu na Mlaki v imenu obdarovanih učencev najtopleje zahvaljuje šolsko voditeljstvo.

Komenda, 11. sušca 1896.

J. Mesner.

Zahvala. Slavna „Okrajna posojilnica v Kamniku“ je blagovolila podariti tukajšnji šoli znesek 10 gld. Za ta velikodušni dar se najiskreneje zahvaljuje šolsko vodstvo v Vodicah, dné 2. sušca 1896.

Fr. Trost, šolski voditelj.

Uradni razpisi učiteljskih služeb.

Št. 6529 Na I. mestnem slovenskem otroškem vrtci je definitivno popolniti mesto otroške vrtarice z letno plačo 400 gld.

Prosilkam, ki reflektujejo na razpisano službinsko mesto, je pravilno opremljene prošnje vlagati do 15. mal. travna 1896. l. pri podpisanim oblastvu.

Magistrat dež. stolnega mesta Ljubljane, dné 29. svečana 1896.

Župan: *Grasselli* l. r.

Listnica uredništva. *G. L. J.*, nadučitelj v Š. p. K.: Zaradi pomankljanja prostora smo morali Vaš članek zopet odložiti. Prosimo potrpljenja. Gosp. *drd. Ivan Borštnik* na Dunaji: „K šolski higijeni“ bodemo nadaljevali, kakor hitro bode končan popis „Narodopisne razstave“; torej jedino le tesni prostor je uzrok, da III. dela nismo še objavili, ker bi morali sicer kak drug pričeti članek pretrgati, kojih rokopise imamo že davno v rokah. Prosimo, le nadaljujte pričeto delo!

Spominjajte se „učiteljskega konvikta“ pri raznih prilikah in zborovanjih!

«Učiteljski Tovariš» izhaja na 1¼ poli male osmerke 1. in 16. dan vsakega meseca; ako je pa na ta dan nedelja ali praznik, izide dan poprej ali pa dan pozneje. — List stoji za vse leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 50 kr. Udje «Slovenskega učiteljskega društva» plačajo na leto 2 gld. naročnine in 1 gld. udnine.

Spisi naj se blagoizvolijo pošiljati uredništvu v Ljubljani, Šubičeve ulice št. 3; naročnino pa prejema gospod A. Kecelj v Ljubljani na Kongresnem trgu št. 2.

Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko.

Izdavatelj in lastnik: Slovensko učiteljsko društvo v Ljubljani.

Tisek *R. Miličeve* tiskarne v Ljubljani.

Današnjemu listu je pridejan račun „Knjižnica za mladino.“